

POLONEZŲ
KELIAS

Moderato

ano

p

sf

mf

p

Atnaujintas kunigaikščių Oginskių herbas,
Dail. Arvydas Každailis

rit.

a tempo

POLONEZŲ KELIAS

Lietuva, Baltarusija, Lenkija
2005–2007 m.

Vilnius – Rietavas
2 0 0 7

UDK 78.071.1:929Ogiński
Po-124

Leidinių sudarė
Danutė Mukienė

Tekstų autoriai:
Danutė Mukienė
Giedrė Rutkauskaitė
Vytas Rutkauskas
Milda Vyšteinaitė

Leidinyi skirtas artėjančioms kompozitoriaus,
visuomenės ir politikos veikėjo Mykolo Kleopo
Oginskio 250-osioms metinėms

ISBN 978-9955-9730-9-6

© Danutė Mukienė
© Regionų kultūrinių iniciatyvų centras
© Rietavo Oginskių kultūros istorijos muziejus

TURINYS

VYTAS RUTKAUSKAS. Polonezo kodo beieškant.	7
GIEDRĖ RUTKAUSKAITĖ. Kunigaikščių Oginskių kultūrinės veiklos pėdsakai Lietuvoje	27
VYTAS RUTKAUSKAS. Rietavas: prasminiai Oginskių kultūros paveldo akcentai	53
DANUTĖ MUKIENĖ, MILDA VYŠTEINAITĖ. Čia būta Oginskių	65
Darsūniškis	65
Gulbinai	68
Kapčiamiestis	70
Kruonis	73
Kuliai	77
II-asis tarptautinis Mykolo Oginskio festivalis	79
Mūro Strėvininkai	80
Plungė	82
Rykantai	84
Uogintai	86
Veisiejai	88
Oginskių rūmai (Arklių g. 5, Vilnius)	91
Sluškų rūmai (Kosciuškos g. 10, Vilnius)	96
Vilniaus universiteto observatorija (Universiteto g. 3, Vilnius)	99
Vilniaus šv. Jonų bažnyčios Oginskių (Dievo Kūno) koplyčia (Universiteto g. 3, Vilnius)	102
Naujasis arsenalas (Arsenalo g. 1, Vilnius)	106
Pastatas Nr. 11 Pilies gatvėje (Vilnius)	108
Lietuvos rašytojų sąjungos rūmai (Sirvydo g. 6, Vilnius)	110
Dominikonų gatvė (Vilnius)	111
Bžostauskų rūmai (Universiteto g. 2, Vilnius)	112
Šv. Dvasios cerkvė (Aušros Vartų g. 10, Vilnius)	113
Šv. Teresės bažnyčia (Aušros Vartų g. 14, Vilnius)	114
Rasų kapinės (Vilnius)	117
Šv. Petro ir Povilo (Saulės) kapinės (Vilnius)	118
Trakai	123
Zalesė (Baltarusija)	132
Maladečina, Minskas (Baltarusija)	136
Guzovas (Lenkija)	138
Sedlciai (Lenkija)	141

Rietavo dvaras. XIX a. pab. Napoleono Ordos piešinys

POLONEZO KODO BEIEŠKANT

TYRINĖJIMŲ IR ATRADIMŲ KELIAS

Vytas Rutkauskas

1786 m. į Abiejų Tautų Respublikos (ATR) Seimą įsiliejo vienas jauniausių ano meto politikų – kunigaikštis Mykolas Kleopas Oginskis, kuriam tada buvo vos dvidešimt vieneri. Talentinga, plataus aki-račio, disciplinuota, elegantiškos laikysenos, lengvai bendraujanti asmenybė. Savo gyvenimo *credo* – tarnauti Tėvynei – jis sugebėjo apibūdinti dar ankstyvos vaikystės metais. Pirmą kartą šiuos žodžius jis ištarė 1769 m., būdamas vos ketverių metų amžiaus, kai paskutinysis ATR valdovas Stanislovas Augustas, per priėmimą kilstelėjęs šį „vyrą“ ant savo stalo, paklausė, ką jis norėtų veikti suaugęs:

– Tarnauti Tėvynei!..

Užsibrėžto tikslo siekta atkakliai, su jaunatvišku įkarščiu ir visą gyvenimą. Lemiamą įtaką jo ugdymui turėjo talentingas mokytojas Žanas Rolay. Jo dėka būsimojo kompozitoriaus, politikos ir valstybės veikėjo sąmonėje subrandinti humanizmo principai, jam įdiegtas nuolatinės savišvietos poreikis, pagarba paprastiems žmonėms, veikli atjauta jų rūpesčiui ir vargui. Paauglystės metais M. K. Oginskio mokyta ir dirbta po 14–16 valandų per dieną. Lotynų kalba perskaityti Cicerono, Tacito, Vergilijaus, Ovidijaus, Horacijaus, Katulo, Juvenalio veikalai. Prancūzų kalba – beveik viskas, kas buvo sukurta Švietimo epochos, ypač gilintasi į naujųjų politinį, ekonominį mąstymą. Studijuota istorija, kartografija, teisės kodeksai. Dvasinę atgaivą teikė me-

nų studijos ir, žinoma, aktyvus muzikavimas vadovaujant jaunam, talentingam muzikui Jozefui Kozlovskiui.

Nuosekliai dirbant, atidžiai išsiklausant į tėvų, mokytojų patarimus, perimant jų sukauptas žinias ir patirtį, atsakomybės už Tėvynės likimą misijai buvo pasirengta nepriekaištingai.

Tuo laikotarpiu vadinamojo Ketverių metų seimo laukė gyvybiškai svarbūs silpstančios valstybės gelbėjimo darbai. M. K. Oginskį užgulė Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (LDK) išdo komisijos rūpesčiai, dalyvavimas derybose su Prūsija. Greitai prisidėjo ir LDK kardininko pareigos. Už sąžiningą pareigų atlikimą, nuopelnus ATR jis buvo apdovanotas Baltojo erelio ordinu.

M. K. Oginskis buvo žinomas, įtakingas, juo pasitikėjo. Taip jis tapo ypatinguoju pasiuntiniu ir įgaliotuoju ministru Olandijoje. Netrukus prie šių pareigų prisidėjo ir ypatingojo pasiuntinio Didžiojoje Britanijoje misija. Plėtėsi reikšmingų susitikimų, pažinčių, derybų su įtakingiausiais tuometinės Europos ir Rusijos politikais, monarchais ratas. Į kadencijos pabaigą jam teko ir paskutiniojo LDK išdinininko (finansų ministro) pareigos. Visa tai – „tarnavimo Tėvynei“ atspindžiai.

Deja, agresyvių ir savanaudiškų jėgų užsuktas valstybės griovimo ir pasidalijimo mechanizmas riedėjo nebesustodamas. Tiesa, Seimas Var-

Viršuje – dailininko Juozas Vosylius freska „Kunigaikščiai Oginskiai Rietave“. Kairėje – to paties dailininko freska „Kunigaikščių Oginskių genealoginis medis“ ir stendas su M. K. Oginskio sentencija Rietavo kunigaikščių Oginskių kultūros istorijos muziejaus ekspozicijoje

šuvoje 1791 m. dar suspėjo priimti skubiai parengtą garsiąją Gegužės 3-osios konstituciją, tačiau visuotinis patriotų entuziazmas destruktijos įveikti nebeįstengė. Tas pats Seimas po pusantrų metų Gardine, apsuptas rusų kariuomenės ir patrankų, buvo priverstas šios Konstitucijos išsižadėti.

Valstybėje – neviltis ir chaosas. ATR, konkrečiai Lietuva su savo sostine Vilniumi, ištirpo iš tuometinių Europos politinių žemėlapių. Tiems, kas tikėjosi kitokios įvykių eigos ir kitokio Tėvynės likimo, liko laukti tik stebuklo.

Vilties pragiedrulis švystelėjo ankstyvą 1794 m. pavasarį – Krokovoje išsižiebė Tado Kosciuškos sukilimas. Netrukus jo banga pasiekė Lietuvą. Balandžio 29 d. M. K. Oginskis, kaip vienas iš sukilimo vadų, Vilniaus miesto Rotušės aikštėje iškilmingai prisiekė: „Tėvynės labai įnešu savąją dalį: turtą, gyvenimą, darbą...“ Savo lėšomis jis suformavo ir apmokė kavalerijos dalinį, uoliai darbavosi žadindamas pilietinę Vilniaus miestiečių savimonę. Siekdamas pristabdyti Rusijos karinių dalinių judėjimą link Vilniaus, inicijavo netikėtus karinius reidus į Valažiną, Daugpilį. Daug būta entuziazmo ir kur kas mažiau galimybių kovą laimėti, pasipriešinti gerai išmuštruotos ir kur kas didesnės reguliariosios Rusijos kariuomenės galiai. Vėlyvą rudenį sukilimo laukė dramatiška atomazga.

Rietavo dvaro fragmentai, Bogdano ir Irenėjaus Kleopo Oginskių nuotraukos Rietavo Oginskių kultūros istorijos muziejaus ekspozicijos stenduose ir Oginskių herbas (I. K. Oginskio biusto Rietavo šv. arkangelo Mykolo bažnyčioje fragmentas)

Ir vėl – visuotinė depresija, sukilimo vadovų areštai, jų turto sekvestravimas. M. K. Oginskiui per didelius vargus, prisidengus Michailovskio pavarde, per Lenkiją pavyko prasibrauti į Vakarų Europą. Prasiėjo ilgalaikė, maištinga emigracija ir klajonės po Vakarų Europą. Pastangos sutelkti išblaškytas, susiskaldžiusias patriotines pajėgas, viltis sulaukti pagalbos iš Napoleono, Turkijos, kitų valstybių...

Šioje emigracijoje, kai kiekvieną M. K. Oginskio žingsnį sekė Rusijos valdžios pasiųsti žmonės, Peterburge, aukštuomenės rūmuose rengtuose pokyliuose ir priėmimuose, nesiliovė skambėję Oginskio polonezai. Skambėjo jie ir Europoje. Kilo Mykolo Kleopo Oginskio, kaip muziko, populiarumo žvaigždė.

Pačiam kompozitoriui muzika – jos kūrimas, muzikavimas, koncertų lankymas – buvo gyvenimo būdas, viena iš laisvalaikio praleidimo formų: „Niekuomet nereiškiu pretenzijų būti kompozitoriumi, visiškai nevertinau savo kuklaus talento, nejutau gebą sukurti ką nors didingesnio, neturėjau nei laiko, nei noro siekti pripažinimo muzikos kompozicijų sąskaita...“ – taip M. K. Oginskis parašys vėliau, jau artėjant gyvenimo saulėlydžiui.

Jo fizinės galimybės ir talentas tiek tais, tiek ir vėlesniais metais